

Makale Türü: Araştırma

SERBEST DOLAŞIM BAĞLAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YENİ UYGULAMA ARACI: DİJİTAL YEŞİL SERTİFİKA

¹Tuğba AYDIN HALİSOĞLU

Özet

Covid-19 pandemisi, tarihte yaşanan diğer pandemiler gibi günümüzde de uluslararası sistemi dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Pandeminin ilk yılında kamu sağlığı açısından durma noktasına gelen kişilerin serbest dolaşımı, son dönemlerde aşı üretimin hızlanması ve çeşitlenmesi ile birlikte farklı uygulamalarla tekrar canlandırılmaya çalışılmaktadır. Serbest dolaşımı önemli bir özgürlük alanı olarak kurucu antlaşmalarına işleyen ve siyasi bütünleşmesinin önemli bir parçası olarak gören Avrupa Birliği, Dijital Yeşil Sertifika önerisi ile bu hakkı güvenli ve kontrollü bir şekilde tekrar uygulamaya koymak ve yeni normal düzende dijital uygulamalarla ekonomik, siyasi ve toplumsal yapıyı tekrar hareketlendirmek istemektedir. Bu makale, Avrupa Komisyonu tarafından önerilen Dijital Yeşil Sertifika uygulamasını serbest dolaşıma etkisi bağlamında incelemektedir. Araştırma yöntemi olarak, serbest dolaşıma ilişkin literatür analizi, Avrupa Birliği'nin resmi söylem ve dokümanlarının incelenmesi ve pandeminin halen gündemde olması ve sürecin belirsizliği sebebi ile de basın haberleri analizinden faydalanılmıştır. Aşı pasaportu, aşı sertifikası gibi farklı şekillerde de kamuoyu tarafından tanımlanan bu yeni uygulamanın Avrupa Birliği boyutu ile tanımlanması, serbest dolaşıma etkilerinin incelenmesi ve bu alanda gelecek dönemde yapılacak çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Serbest Dolaşım, Dijital Yeşil Sertifika, Avrupa Birliği, Covid-19, Aşı Pasaportu

A New Practice of the European Union as Part of Free Movement of Persons: Digital Green Certificate

Abstract

Covid-19 has transformative and shifting effect in current global system, as experienced in previous pandemics of the world history. From public health perspective, free movement of persons become prominent restricted concept during pandemic times. Just one year after the Covid-19 pandemic, new regulations and implementations have been introduced to revive free movement of persons. Publicly known as 'vaccine passports or vaccine certificates', European Commission has offered 'Digital Green Certificate' to normalize free movement within the EU borders with digital application, which may refresh economy, politics and social life and which may be articulated to EU's political integration process. So, this article aims to discuss the possible effects of Digital Green Certificate on free movement of persons in the EU during Covid-19 pandemic. Official EU documents and discourses will be applied to define new vaccine passport and its potential contribution for free movement of persons. International newspapers and opinion articles will be used as a secondary source, due to uncertain structure of Covid-19 applications in nation-state wide. This article aims to contribute for future studies in the field of free movement of persons and EU practices in still-continuing Covid-19 pandemia.

Keywords: Free Movement of Persons, Digital Green Certificate, European Union, Covid-19, Vaccine Passport

¹Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, taydin@tarsus.edu.tr, ORCID-ID: 0000-0003-0572-2267

GİRİŞ

Serbest dolaşım, bir özgürlük alanı olarak geçmiş çağlardan bugüne farklı kavramlarla içeriği sürekli geliştirilen ve tartışılan bir kavramdır. Batı toplumlarında köle olmayan özgür ve erkek bireylere tanınan serbest dolaşım, geçmiş dönemlerde kişilerin dilediğince gezebilmesi gibi anlamları içermekte iken, günümüz küresel dünyasında bir göç hakkı olarak tanımlanmaktadır. Ancak, iletişim ve ulaşım olanaklarındaki artış, beraberinde gittikçe artan dünya nüfusu, serbest dolaşıma ulus-devlet müdahalesini getirmekte ve ‘dilediğince’ yaşanabilen bir içerikten uzaklaştırmaktadır.

Tarih boyunca pandemiler, uluslararası toplumu dönüştürmüş ve uluslararası alanda yeni oluşumlara kapı açmıştır. Çin’in Wuhan eyaletinde başlayan ve tüm dünyaya kısa sürede yayılan Covid-19 pandemisi, gerek toplumsal hayata gerekse de uluslararası ilişkilerin hareketliliğine büyük bir darbe vurmuş, uluslararası yapıyı dijital düzende yeniden şekillendirmiştir. Yeni normal olarak adlandırılan bu sürecin başlaması ile dijitalleşme çağı büyük bir hızla ilerlemeye başlamış, dijital uygulamalar günlük hayatımızın vazgeçilmez unsurları olarak iyice derinleşmiştir.

Covid-19, şüphesiz, kişilerin hareketliliği bağlamında ulus-devletlerin kamu sağlığı gerekçeleri ile kısıtlamaları beraberinde getirmiştir. Ancak pandemiden bir yıl sonra dahi, yeni normal düzeni iyileştirme çalışmaları küresel düzeyde halen etkin bir şekilde devam etmektedir. Bu küresel aktörlerden biri ise, kuşkusuz Avrupa Birliği’dir.

Avrupa Komisyonu tarafından Mart 2021 tarihinde önerilen Dijital Yeşil Sertifika uygulaması, Avrupa Birliği’nin dijital yeni düzende normalleşme çabasının göstergesidir. Bu sertifika, üye devletler arasında uygulama farklılıklarının önüne geçmek ve Avrupa Birliği’nin bütünleşme sürecini sekteye uğratmamak için önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu uygulama aynı zamanda, Avrupa Birliği’nin dijital küresel düzende varlığını sağlam temellere dayandırması ve yeni düzende söz sahibi olması adına önemlidir.

Bu makale, COVID-19 pandemisi bağlamında Avrupa Birliği tarafından sunulan Dijital Yeşil Sertifika önerisini serbest dolaşıma etkileri bağlamında incelemeyi hedeflemektedir. Kuşkusuz, belirsizlik içeren bu yeni dönemde aşı üretimi, tedariki, depolanması ve kullanım onayına ilişkin uluslararası kaygılar bulunmakta ve literatürde yeni kavramların tartışılmasına sebep olmaktadır. Bu kaygılar ayrı bir araştırma çabası gerektirdiği için, bu makale kapsamında yer verilmemiştir. Bu araştırmanın ilk bölümünde, serbest dolaşım kavramı tanımlanmış ve uluslararası gelişim çizgisi haklar perspektifinde incelenmiştir. İkinci bölümde, serbest dolaşım kavramının Avrupa Birliği için önemi kurucu antlaşmalar ışığında ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Dijital Yeşil Sertifika önerisinin içeriği tanımlanmış ve Avrupa Birliği bağlamında serbest dolaşıma etkileri dijitalleşme, bütünleşme ve ayrımcılık yasağı hedefleri bağlamında tartışılmıştır.

1. SERBEST DOLAŞIM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Serbest dolaşım, eski çağlardan bugüne önemini koruyan kavramlardan biridir. Bireyler tarih boyunca sürekli göç etmek istemiş, zaman zaman da bu göç hareketleri siyasi, kültürel veya ekonomik

sebeplerle engellenmiştir. Serbest dolaşım bu sebeple, devletlerin gündeminde her daim yer almış ve bu konuda çeşitli düzenlemelere konu olmuştur.

Günümüz anlamından çok daha önceleri doğu ve batı toplumlarında, hatta dini kaynaklarda serbest dolaşım kavramına yer verilmiş ve özendirilmiştir. Örneğin Antik Yunan'da veya Roma İmparatorluğu'nda serbest dolaşımın izlerini, siyasi ve sosyal bağlamı ile görebilmekteyiz. Buna göre, ilgili dönemde serbest dolaşım özgür birey olmakla ilintilidir. Roma İmparatorluğu'nda özgürlük, köleliğin karşıt kavramı olarak kullanılmıştır. Kölelerin serbest dolaşım hakkı olmadığı için, hareketlilik özgürlükle birlikte değerlendirilmiştir. Epictetus, Socrates ve Platon gibi birçok filozof tarafından serbest dolaşım, kişinin istediği yere gidebilmesi ve dilediği zaman geri dönebilmesi şeklinde tarif edilmiştir (McAdam, 2011: 6).

İslam coğrafyasında da serbest dolaşım, seyahat anlamında benzer içerikler sunmaktadır. Etimolojik olarak Arapça حيس (s-y-h) kökünden gelen *siyahat* kelimesi, “yolculuk etmek, yeryüzünde dolaşmak” gibi anlamlar taşımaktadır. Ancak kelime anlamı itibari ile bu yolculuk, gerekli hazırlıklar yapılarak çıkılan bir yolculuğu ifade eder (Seçkiner, 2020: 513). *Siyahat* kelimesi, İslami düşünürler tarafından suyun akışına benzetilerek, yeryüzünde dolaşmak ya da kolayına geldiği şekilde yeryüzünde gezmek, istediği yere gitmek anlamları ile betimlenmiştir² (Seçkiner, 2020: 515).

Farklı coğrafyalarda tanımlanan bu kavramın ortak özelliği, kişinin istediği gibi bir yerden bir yere gidebilmesidir. Bu tanımlar itibari ile herhangi bir kısıttan bahsedilmemekte, aksine çeşitli amaçlarla ve engel olmaksızın bireyin hareketliliği teşvik edilmektedir.

Günümüz anlamında ise serbest dolaşım, çeşitli kısıtlamalara bahis olmaktadır. Doğaldır ki, günümüzün küreselleşen dünyasında hem insan nüfusu artmış hem de ulaşım ve iletişim araçları giderek fazlalaşmıştır. Her yıl milyonlarca insan, çeşitli sebeplerle bir yerden bir yere dolaşım talep etmektedir. Devletlerin ise bu talepler karşısında idari, siyasi ve ekonomik düzenlemeleri bulunmakta ve serbest dolaşım, ilk dönemlerde tanımlanan ve ideal olan hali ile ‘kişinin istediği gibi, dilediğince’ gerçekleşmemektedir.

Peki bu hareketliliğin yönü ne olacaktır? Literatürde serbest dolaşım, yurtiçi dolaşım özgürlüğü ve uluslararası dolaşım olmak üzere ikili bir ayrıma tabidir. Yani, bireyin bulunduğu devlet sınırları içerisinde veya devletler arasındaki hareketliliğini betimlemektedir. Hosein'e göre (2013: 26) bu hareketlilik, kişinin iş bulma, duygusal nedenler, bir başka ülkede sunulan kültürel ve dini fırsatlar gibi çeşitli planlarını hayata geçirebilmesi için bir devlet sınırları içerisinde veya devletlerarası hareketlilikte seyahat etmesini ifade eder. Bu planların ortak özelliği, bireyin hayatına anlam katacak nitelikte olmasıdır (Oberman, 2016: 38). Yani hareketliliğin özünde bireyin planları, çeşitli çıkar ve ilgileri bulunmaktadır. Bu planlar bağlamında hareketliliğin yönü, bireye göre şekillenmektedir. Bu tanım, günümüzde gönüllü ve zorunlu göçleri de kapsayan bir içeriğe genellenebilir. Bireyin savaş, doğal

²Kur'an'da seyahat çeşitleri belli başlıklar altında sınıflandırılabilir: İlmi seyahatler, inançların özgür bir ortamda yaşanması için yapılan seyahatler, cihad için sefere çıkmak, maiyet temini için yapılan seyahat, araştırma-inceleme-gözlem amaçlı seyahat, müsabaka ve şenlikler için yapılan yolculuk (Koçyiğit, 2011: 132-133).

afetler, siyasi istikrarsızlık gibi zorlayıcı nedenler karşısında göç etme isteği de, güvenlik ve hayatta kalma gibi bireysel planının bir parçasıdır. Birey, zorlayıcı şartların hazırladığı ortam doğrultusunda planlı olarak bu eylemi yerine getirir. Gönüllü göçlerde ise önceden belirlenmiş ve daha iyi hayat şartlarına ulaşma amaçlı gerçekleştirilen bireysel planlar söz konusudur. Her iki durum, gerek yurtiçi gerekse de uluslararası hareketliliğin bireysel plan unsuru olarak öne çıkar.

Serbest dolaşım, bir hak olarak çeşitli uluslararası belgelerde yer alan, birey ile devlet veya devletlerarası ilişkilere vurgu yapan bir husus olarak da ele alınmaktadır. Göç ile sıkı bir biçimde ilintilendirilen bu hak, çoğunlukla bir devletin sınırlarını geçme, açık sınırlar, kontrol, iltica, yerleşme gibi devletlerarası ilişkileri ve bireylere yönelik ulusal düzenlemeleri barındıran bir durumu yansıtmaktadır. Dolaşım özgürlüğü bu hali ile bir yerden bir yere gidip gelebilme, yer değiştirme ve yerleşme serbestliği anlamına gelmektedir. Hatta kapsamına bakıldığında hareket etme, bulunduğu yerde kalma, alıkonulamama, ikametini seçme gibi farklı konuları da içinde barındırmaktadır (Gürbüz, 2019: 98).

Serbest dolaşım ve ayrılma hakkı, bir göç hakkı olarak çeşitli uluslararası belgelerde yer almaktadır. Örneğin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 13. maddesinde düzenlenen hali ile her insan bir devlet sınırları içinde serbest dolaşım ve ikamet hakkına sahiptir. Aynı maddede ayrılma hakkına da değinilmiştir. Buna göre herkes, kendi ülkesinden ayrılma ve ülkesine geri dönme hakkına sahiptir³ (United Nations, t.y). Bir başka uluslararası belge ise, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe giren Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'dir. Söz konusu belgenin 12. maddesinde serbest dolaşım, ayrılma hakkı ve sınırlılıklar konusu düzenlenmiştir. Buna göre, ülke sınırları içinde yasal olarak bulunan herkes serbest dolaşım ve ikametini seçme hakkına sahiptir. Yine herkes, kendi ülkesi dâhil, bulunduğu ülkeden ayrılma hakkına sahiptir. Kamu düzeni, ulusal güvenlik, genel sağlık gibi gerekli görülen hukuki sınırlamalar dışında, bu haklar hiçbir sınırlamaya tabi değildir (OHCR, t.y).

İnsan hakkı olarak serbest dolaşım, insan haklarının manevi ve yasal boyutu bağlamında tartışılmalıdır. İnsanların manevi haklarını düzenleyen manevi boyut ve kanunla tanınan haklar olarak yasal boyut, birbirinden farklı konular olarak ele alınır. Serbest dolaşım, bir insan hakkı olarak göç etme hakkına sıkı sıkıya bağlıdır. Göç etme hakkı ise manevi insan hakları bağlamında 'talep ve ilgi' boyutunu içermektedir. Göç hakkı bağlamında yapılan tartışmalarda öne çıkan husus, insanların göç etme yönünde talep ve çıkar sahibi oldukları yönündedir. Talep ve çıkar, görev hakkı olarak betimlendiğinde, insanların serbest göç etme taleplerini ve diğer insanlar tarafından bu özgürlüğe saygı duyulması yönündeki hakkı genelleştirmektedir (Oberman, 2016: 35-36). Oberman'a göre (2016: 40) serbest dolaşım, bireysel talepleri ilgilendirdiği kadar, seçimlere katılım gibi siyasi talepleri de ilgilendiren bir kavramdır. Siyasi diyalogun, çatışma çözümlemesinin ve fikirlerin karşılıklı değişiminin

³Orijinal metin şu şekildedir: Article 13: 1-)Everyone has the right to freedom of movement and residence within the borders of each state, 2-) Everyone has the right to leave any country, including his own, and to return to his country (United Nations, t.y).

sağlanması adına kişilerin seyahat etmesi, yeni insanlarla tanışması ve serbest örgütlenebilmesi gerekmektedir.

Modern anlamda serbest dolaşım, Joseph Caren'e göre bireylerin planlarını hayata geçirme fırsatı olarak, yani bireysel otonomi şeklinde ifade edilmektedir (aktaran Hosein, 2013: 26-28). Liberal görüşü savunanlar, serbest dolaşımı bireysel özgürlükle ilintilendirir ve temel argüman bunun üzerinedir. Buna göre, bireyler seçimleri konusunda mümkün olduğunda serbest olmalıdır. Yani bireyleri kendi hayatının gidişatını belirleyici olarak sağlamak, yerleşme ve hareket hakkı bağlamında önemlidir (Bauböck, 2009: 6). David Miller ise, Joseph Caren'dan farklı olarak maksimum özgürlüğü değil, insanın düzgün bir hayat yaşamasına yeterli bir özgürlüğü savunmaktadır (aktaran Hosein, 2013: 26-28). Bu bağlamda Miller'a göre, dolaşım hakkı manevi haklar bağlamında önemli ve zorunlu –diğer bireylere genel ahlaki bir uyma zorunluluğu sağlayan- bir hak değil, sadece düzenleyici bir haktır (aktaran Gibson, 2008: 5). Yine Miller'a göre göç hakkı, şartlı bir haktır. Yani bu hakkın uygulanabilirliği, diğer toplumun üyelerinin yeni bireyleri kabul etmesi ile karşılanabilir (aktaran Gibson, 2008: 7).

2. SERBEST DOLAŞIM VE AVRUPA BİRLİĞİ

Serbest dolaşım, Avrupa Birliği'nin önem verdiği konulardan biridir. Uluslararası belgelerle koruma altına alınmış olan bu hak, Avrupa Birliği'nin bütünleşme sürecinin en önemli uygulama aracı olarak görülmektedir.

Avrupa Birliği'nin temel değerlerini oluşturan demokratik değerler ve özgürlük, serbest dolaşımın uygulanmasında itici bir güce sahiptir. Özgürlüğe verilen önem ve liberal değerlerin varlığı, Birlik politikalarında yadsınmaz. Ancak serbest dolaşım prensibi, sahip çıkılan bu değerlerin yanı sıra, siyasi bütünleşme sürecinin tamamlanması bağlamında Birliğin kültürel projesinin önemli bir uzantısıdır. Vatandaşlar düzeyinde bir bütünleşme olmadan, Birliğin istikrarlı gelişimi tartışmalıdır. Bu sebeple, serbest dolaşım ile vatandaşlar düzeyinde yakınlaşma, Birliğin siyasi evriminin kilit noktasını oluşturmaktadır.

Tarihsel perspektiften bakıldığında, 1951 yılında altı kurucu üye ülke ile başlayan topluluk uygulamaları, ekonomik düzlemde bütünleşme hareketleri ile başlamış, 1992 yılından itibaren ise siyasi bütünleşmeye doğru evrilmiştir. Kuşkusuz, siyasi bütünleşmenin en önemli bileşeni, Birlik vatandaşlarının aidiyet hissini sağlamaktır. Yani Avrupa Birliği'ne üye bir devletin vatandaşı, kendisini hem ulus-devlet hem de Birlik vatandaşı olarak hissetmeli ve Birlik politikalarına aktif şekilde katılmalıdır. Aidiyet hissini geliştirmenin yolu ise, Birliğe üye devletlerin vatandaşlarının kültürel düzlemde yakınlaştırılmasından geçmektedir. Yani tarihsel birikimlerden gelen olumsuzlukların vatandaşların birbirilerini daha yakından tanıyabilmesi sureti ile giderilmesi, kültürel çatışmaların önlenmesi, kültürel uyumun ve hoşgörünün artırılması hedeflenmektedir. Dolayısı ile serbest dolaşım, Birlik vatandaşlarının hareketliliğini kolaylaştıracak, bu hareketlilik bağlamında bireyler çalışma, eğitim, iş kurma gibi planlarını daha kolay hayata geçirebilecek ve sağlanan özgürlük ile Birlik politikalarına daha aktif katılmaya heveslenebilecektir. Bu sebeple kişilerin serbest dolaşımı, 1992

Maastricht Antlaşması ile belirlenen Avrupa vatandaşlığı kavramının kilit unsurudur. Yasal zemini ise çeşitli antlaşmalarla güvence altına alınmıştır.

Serbest dolaşım kavramı, Birlik politikalarında zaman içerisinde içerik değişimine uğramıştır (Marzocchi, 2020). Buna göre, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran 1957 Roma Antlaşması'nın üçüncü başlığında kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı hükümlerine yer verilmiştir. Bu antlaşmada, kişilerin serbest dolaşımı sadece 'işçileri' kapsamaktadır. İşçilerin topluluk topraklarında ikameti, çalışma koşulları, uyruk temelli ayrımcılık yasağı gibi hükümler, kamu sektörü dışında çalışan işçilere ilişkindir (TEC, t.y).

Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın 45. maddesi (4. Başlık, 1. Bölüm) 'İşçiler' adı altında düzenlenmiştir. 45. madde uyarınca, işçilerin serbest dolaşımına ilişkin aşağıdaki hususlara yer verilmiştir (TFEU, 2012: 65-66):

“- Birlik içinde işçilerin serbest dolaşımı sağlanır.

-İşçilerin serbest dolaşımı, üye devletlerin işçileri arasında istihdam, ücret ve diğer çalışma koşulları bakımından, uyrukluktan kaynaklanan nedenlerle yapılan her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını gerektirir.

- İşçilerin serbest dolaşımı, kamu düzeni, kamu güvenliği ve halk sağlığı gerekçeleriyle getirilen sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla, aşağıdaki hakları içerir:

a) yapılmış iş tekliflerini kabul etme,

b) bu amaçla üye devletlerin topraklarında serbestçe dolaşma,

c) bir üye devlette, o devlet uyruklarının istihdamını düzenleyen kanun, ikincil düzenleme ve idari kurallara uygun olarak çalışmak amacıyla ikamet etme,

d) Komisyon tarafından hazırlanacak uygulama tüzüklerindeki koşullara uygun olarak, bir üye devlette istihdam edildikten sonra o üye devlet topraklarında kalma.

-Bu madde hükümleri, kamudaki istihdama uygulanmaz”

İşçilerin serbest dolaşımına dair diğer hükümler, söz konusu antlaşmanın 45, 46, 47 ve 48.maddelerinde yer almaktadır. Bu maddeler bağlamında sırası ile işçilerin serbest dolaşımı için gerekli tedbirlere, genç işçilerin değişimine ve sosyal güvenlik hususlarına değinilmiştir (TFEU, 2012: 65-68)

Söz konusu antlaşmada serbest dolaşımın üye devlet vatandaşları yerine işçilere öngörülmesi, Ortak Pazar hedefinin gerçekleştirilmesine yöneliktir. Yani ekonomik bütünleşmeyi sağlamak için, işçiler düzeyinde bir serbest dolaşım uygulamaya geçirilmiştir. Bu amaçla işçilerin serbest dolaşımı, Avrupa Birliği'ne üye devletlerin topraklarında bir işte çalışma, açık iş pozisyonlarına başvurma, uyrukluk dolayısı ile ayrımcılığa maruz kalmama, ikamet, emeklilik öncesi ve sonrası sosyal güvenlik, iş bulma hizmetleri gibi iş hayatına dair temel konular düzenlemiştir (Özcüre, 2010: 196; Özcüre, 2011: 192).

1992 tarihli Maastricht Antlaşması ile serbest dolaşım hükümleri, Avrupa vatandaşlığı kapsamında üye devlet vatandaşlarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanan ve Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması, Avrupa Birliği için önemli

bir adımdır. Bu antlaşma bağlamında Avrupa Toplulukları, siyasi bütünleşme sürecinde evrilmeye başlamış ve aşağıdaki gibi üç sütunlu bir Avrupa Birliği mekanizması hayata geçirilmiştir (AB Başkanlığı, 2020: par 11):

- Avrupa Toplulukları (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu)
- Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası
- Adalet ve İçişleri Alanlarında İşbirliği

Bu üç alanda yeni bir işbirliği boyutu kazandırılmış ve Avrupa vatandaşlığı kavramı, Avrupa Toplulukları sütununda tanımlanmıştır.

Antlaşmanın 8.maddesi Birlik vatandaşlığına ilişkin hukuki altyapıyı içermektedir (TEU,1992: 17):

- “-Birliğe üye ülke uyrukluğunu taşıyan herkes, Avrupa Birliği vatandaşıdır.
- Bütün birlik vatandaşları, bu antlaşmada yer alan sınırlamalara bağlı kalmak sureti ile Avrupa Birliği sınırları içinde serbest dolaşım hakkına sahiptir”.

Söz konusu antlaşma maddelerinde vurgulandığı üzere, Avrupa Birliği artık vatandaşlara, yani Avrupa halklarına daha yakın yeni bir süreci (*ever closer union*⁴) yaratmaktadır. Bu bağlamda Birlik, ‘Avrupa vatandaşlığı’ kavramını tanıtmak sureti ile üye devlet vatandaşlarının haklarının ve çıkarlarının korunmasının güçlendirilmesi hedefini dile getirmiştir⁵. Avrupa Birliği'nin resmi dokümanlarında Birlik ve bireyler arasındaki ilişki, ‘vatandaşlara yakın Birlik’ ya da ‘vatandaş için/vatandaş ile Birlik’ felsefesi ile yansıtılmıştır (Ağralı ve Yücel, 2015: 84).

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin kurucu antlaşmalarının metinlerinde değişiklikler yapılmış ve Avrupa Topluluğu'nu Kuran Antlaşma'nın adı Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma olarak değiştirilmiştir (ABGS, 2011).

Söz konusu antlaşmanın ikinci kısmında yer alan 18.maddesinde, Ayrımcılık Yapmama ve Birlik Vatandaşlığı başlığı altında şu hükümlere yer verilmiştir (ABGS, 2011: 7):

- “Bu antlaşmaların uygulama alanı çerçevesinde ve antlaşmalarda öngörülen belirli hükümlere hâle gelmeksizin, uyrukluktan kaynaklanan nedenlerle yapılan her türlü ayrımcılık yasaktır. Avrupa Parlamentosu ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, böyle bir ayrımcılığı yasaklamaya yönelik kurallar kabul edebilir.”

Yani ayrımcılık yasağı kurumsal düzeyde ele alınmış, kurallar ve tedbirler bağlamında ayrımcılık yapılmasının engellenmesi hedeflenmiştir.

Söz konusu antlaşmanın 21.maddesinde ifade edildiği üzere, tüm Birlik vatandaşlarının Birlik toprakları içerisinde serbest dolaşım hakkı bulunmaktadır. 21. madde uyarınca (ABGS, 2011: 8):

⁴Bkz: Maastricht Treaty, Article A “This Treaty marks a new stage in the process of creating an ever closer union among the peoples of Europe, in which decisions are taken as closely as possible to the citizen...” (TEU, 1992:7).

⁵Bkz: Maastricht Treaty, Article B “The Union shall set itself the following objectives: ... to strengthen the protection of the rights and interests of the nationals of its Member States through the introduction of a citizenship of the Union...” (TEU,1992:8).

“-Her Birlik vatandaşı, bu antlaşmalarda öngörülen sınırlamalar, şartlar ve bunların uygulanması için kabul edilen tedbirler çerçevesinde, üye devletlerin topraklarında serbestçe dolaşma ve ikamet etme hakkına sahiptir.

-Bu amaca ulaşmak için bir Birlik eyleminin gerekli olması ve antlaşmaların gerekli yetkileri öngörmemesi halinde, Avrupa Parlamentosu ve Konsey, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, 1. paragrafta belirtilen hakların kullanılmasını kolaylaştırmayı amaçlayan hükümler kabul edebilir.

-Birinci paragrafta belirtilen amaçlar doğrultusunda ve antlaşmaların gerekli yetkileri öngörmemesi halinde, Konsey, özel yasama usulü uyarınca hareket ederek, sosyal güvenlik veya sosyal koruma ile ilgili tedbirler kabul edebilir. Konsey, Avrupa Parlamentosu’na danıştıktan sonra oybirliğiyle hareket eder”.

Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkındaki Antlaşma’nın konsolide metninin 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 ve 25. maddeleri, yukarıda bahsedilen hususları düzenlemekte ve Avrupa vatandaşlığı, serbest dolaşım, ayrımcılık yasağı gibi konuları işlemektedir. Söz konusu antlaşmasının 18. maddesinde ifade edildiği üzere, uyrukluğa bakılmaksızın ayrımcılık kesinlikle yasaklanmıştır. Ayrımcılık yasağı, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından da gerekli önlemlerin alınması sureti ile garanti altına alınmıştır (TFEU, 2012: 56).

Serbest dolaşım konusunun Avrupa Birliği nezdinde işlendiği bir başka belge ise, Avrupa Temel Haklar Şartı’dır. 7 Nisan 2000 tarihinde Nice’de düzenlenen bu belge ile Avrupa Birliği içerisindeki tüm bireylerin haklarının farklı zaman, farklı mekân ve farklı biçimlerde oluşturulduğu vurgulanmış, değişen toplum şartlarına, bilimsel ve teknolojik gelişmelere ve toplumsal ilerleyişe göre söz konusu belge güncellenmiştir (European Commission, t.y).

Söz konusu belgenin dördüncü bölümü, vatandaş haklarına ilişkindir ve aşağıdaki hususları düzenlenmektedir (SBB, 2001: 12-15):

- Avrupa Parlamentosu’nda oy verme ve aday olma hakkı (Madde 39)
- Belediye seçimlerinde oy verme ve aday olma hakkı (Madde 40)
- İyi yönetilme hakkı (Madde 41)
- Belgelere erişim hakkı (Madde 42)
- Ombudsman (Madde 43)
- Dilekçe Hakkı (Madde 44)
- Dolaşım ve İkamet Özgürlüğü (Madde 45)
- Diplomatik Koruma (Madde 46)

Serbest dolaşıma ilişkin hükümler, Şart’ın 45. maddesinde belirlenmiştir. Metinde yer aldığı hali ile Birliğin her vatandaşına üye devletlerin topraklarında serbestçe dolaşma ve ikamet etme hakkı tanınmaktadır. Bir üye devletin topraklarında yasal olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşları da, bu bağlamda ikamet ve dolaşım özgürlüğü çerçevesinde hak sahibidir (SBB, 2001: 15).

3. SERBEST DOLAŞIM İÇİN YENİ BİR UYGULAMA ARACI: DİJİTAL YEŞİL SERTİFİKA

Salgınlar, geçmişten günümüze tüm dünyada değişim ve dönüşümlere yol açmıştır. Çin'in Wuhan eyaletinde başlayan ve tüm dünyaya yayılan Covid-19 pandemisi çeşitli sağlık, siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarla halen dünyanın önemli bir mücadele alanıdır.

2020 yılı boyunca ulus-devletler, virüsün yayılmasını engellemek amacı ile çeşitli kısıtlamalara başvurmuşlardır. Bu kısıtlamalardan biri, hiç kuşkusuz serbest dolaşım özgürlüğüne yönelik olmuş, hareketlilik minimum seviyeye indirilerek virüsün yayılma ve bulaşma hızı düşürülmeye çalışılmıştır. Serbest dolaşımdaki bu kısıt, zamanla ekonominin çeşitli sektörlerini olumsuz etkilemeye başlayınca hem ekonomiyi canlandırıcı, hem de bulaşma riskini en aza indirerek 'eski normalde' olduğu gibi rutin faaliyetleri normalleştirici uygulama ve tedbirler, yavaş yavaş hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu uygulamalardan bir tanesi, Avrupa Birliği sınırları içinde serbest dolaşımı kontrollü ve emniyetli bir şekilde arttıracak olan, kamuoyunda sıklıkla 'aşı pasaportu' olarak tabir edilen Dijital Yeşil Sertifika uygulamasıdır.

3.1. Dijital Yeşil Sertifika Nedir?

Avrupa Komisyonu tarafından, 17 Mart 2021 tarihinde 'Dijital Yeşil Sertifika' adı altında bir öneri sunulmuştur. Buna göre, pandemi süresince Avrupa Birliği sınırları içerisinde vatandaşların serbest dolaşımını gerçekleştirmeyi hedefleyen aşı sertifikasının ya da başka bir deyimle *aşı pasaportunun* hayata geçirilmesi talebi kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Dijital Yeşil Sertifika, aşağıda belirtilen hususlardan herhangi biri bağlamında dijital kanıt niteliğinde bir uygulamadır. Yani bireyin:

- COVID-19 aşısı olduğu,
- yakın zamanda negatif test sonucuna sahip olduğu,
- Koronavirüse karşı bağışıklık içeren antikor taşıdığı

şeklinde yukarıdaki sonuçlardan birini gösterir bilginin sertifikada bulunması planlanmaktadır (Digital Green Certificates, t.y).

Sertifikanın serbest dolaşımı kolaylaştırıcı birçok özelliği kamuoyu ile paylaşılmıştır. Buna göre, ücretsiz olarak temin edilecek bu sertifika QR kod içerecek ve dijital imzalı olacaktır. QR kod özelliği ile dijital platformlarda ve mobil cihazlarda kullanılabilir (Digital Green Certificates, t.y). Vatandaşların talep etmesi halinde yazılı belge olarak da temin edilebilecektir. Dijital platformda kullanılabilirlik özelliği, Avrupa Birliği'nin 2019-2024 Dijital Strateji Planı ile uyumlu içeriğe sahiptir. Bu strateji bağlamında, teknolojinin insan hayatını kolaylaştıracak şekilde hizmet etmesi, istikrarlı bir dijital geleceğin yaratılması ve standartlar geliştirerek dijital egemenliğin sağlanması gibi hususlar hedeflenmiştir (Digital Strategy, t.y). Avrupa Komisyonu, sunduğu öneri bağlamında kendi standartlarını da kamuoyu ile paylaşmıştır. Buna göre sertifika, Birliğe üye ülkelerin hastane, test merkezleri veya sağlık kurumları gibi ulusal düzeyde yetkilendirilmiş birim tarafından düzenlenecektir.

Her ulusal yetkili birimin kendi dijital imza anahtarı olacak ve bu anahtar, her ülkede güvenli bir veri tabanında saklanacaktır. Sertifika, hem İngilizce hem de Avrupa Birliği'ne üye ülkenin kendi dilinde hazırlanacak olup, tüm Avrupa Birliği üye ülkelerinde geçerli olacaktır (Digital Green Certificates, t.y).

Peki hangi aşular Avrupa Birliği tarafından tanınmaktadır? Avrupa İlaç Ajansı'na göre, Mayıs 2021 itibari ile Avrupa Birliği içinde kullanımına yetki verilen aşular şunlardır: Comirnaty, Covid-19 Vaccine Moderna, Vaxzevria (önceki adı ile Covid-19 Vaccine Asrta Zeneca), Covid-19 Vaccine Janssen (EMA, t.y). Bu aşuların üreticilerine bakıldığında, aşuların Avrupa menşeli olduğu dikkat çekmektedir. Aşağıdaki tabloda bu durum özetlenmiştir:

Tablo-1: Avrupa İlaç Ajansı tarafından onaylanan aşı firmaları

Aşı Adı	AB tarafından resmi Satış yetkisi alan firma	Firma Menşei	AB tarafından verilen yetkinlik tarihi
Comirnaty	BioNTech Manufacturing GmbH	Mainz-Almanya	21.12.2020
Moderna	Moderna Biotech Spain, S.L.	Madrid-İspanya	06.01.2021
Vaxzevria	Astra Zeneca AB	Södertälje-İsveç	29.01.2021
Janssen	Janssen-Cilag International NV	Beerse-Belçika	11.03.2021

Kaynak: EMA, t.y

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, Avrupa Birliği tarafından yetkinlik verilen ve onaylanan aşuların Birliğe üye ülkeleri kapsadığı görülmektedir. Rusya ve Çin gibi, Birlik üyesi olmayan ülkelerin geliştirdiği aşuların henüz onay almadığı göze çarpmaktadır. Literatüre yeni giren aşı diplomasisi (Levin ve Pratt, 2021) ve aşı milliyetçiliği gibi kavramlar göz önüne alındığında, tablodaki aşuların Avrupa Birliği tarafından aşı seçiciliği kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini tartışmak, ancak gelecek dönemlerde mümkün olacaktır. Bu makale bağlamında ağırlık verilen husus, Dijital Yeşil Sertifika kapsamında Avrupa Birliği tarafından onaylanan aşuların kullanılacak olmasıdır. Aşı üretim çalışmalarının dünyada hız kazandığı düşünüldüğünde, gelecek dönemde serbest dolaşıma ilişkin uygulama ve hükümler 'yeni normal' çatısı altında işleyebilecektir.

3.2. Aşı Sertifikasının Serbest Dolaşıma Potansiyel Etkileri

Serbest dolaşım, Avrupa Birliği'nin sunduğu temel haklarından biridir. Bu sebeple, sertifika sahibi olmayan bireylerin dahi Birlik içinde serbest dolaşımdan yararlanabilmesi öngörülmektedir. Dijital Yeşil Sertifika, Covid-19 sağlık durumuna ilişkin birey hakkında tanımlayıcı veriler sunmakta, bu sebeple hem seyahati kolaylaştırıcı etki hem de devletlerin kamu sağlığı temelli düzenlemeleri açısından da belirleyici özellik taşımaktadır. Aşı sertifikasının tüm Avrupa Birliği'ne üye ülkelere kullanılacak olması, serbest dolaşımı kolaylaştıracak unsurlardan biri olacaktır. Seyahat boyunca Dijital Yeşil Sertifika sahibi Birlik vatandaşları ya da Avrupa Birliği'ne üye ülkelere yasal olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşları, ziyaret edilecek üye ülkenin vatandaşlarına uygulandığı şekliyle, serbest dolaşım kısıtlamalarından muaf olacaklardır (DGC Proposal, 2021: 1-2). Eğer Birlik üyesi ülke, sertifika sahibi kişiye test ya da karantina şartı koyarsa, bu durumu haklı gerekçesiyle birlikte Avrupa

Komisyonu'na bildirmek zorundadır (Digital Green Certificate, t.y). Bu vesile ile Birlik, kamu sağlığı bağlamında keyfi devlet uygulamalarının önüne geçmek istemektedir.

Dijital Yeşil Sertifika ile serbest dolaşım, ilk etapta Avrupa Birliği sınırları içinde gerçekleştirilmek istenmektedir. Ancak, bir sonraki aşamada aşı sertifikasının Birlik sınırları dışında da kullanılabilmesi hedeflenmektedir. Böylece, Birlik vatandaşlarının dolaşım özgürlüğü kademe kademe genişletilecektir.

Serbest dolaşım hakkının sağlanması bağlamında, ayrımcılık yasağı önemli bir yere sahiptir. Avrupa Komisyonu Değerler ve Şeffaflık Genel Müdürlüğü Başkan Yardımcısı Věra Jourová ve Komiser Didier Reynders, yaptıkları açıklamalar kapsamında ortak hususlara dikkati çekmişlerdir. Buna göre, Dijital Yeşil Sertifika uygulamasının Avrupa Birliği genelinde dijital araçlarla uyumlaştırılmış bir serbest dolaşım sağlaması yönünde önemli olduğunun altını çizmişlerdir. Serbest dolaşım sağlanırken ayrımcılık oluşturmayacak ve kişisel verilerin korunmasını sağlayacak bir hedefle sürecin sağlanacağı beyan edilmiştir (Press Release, 2021).

Aşı yaptırmayanlar veya aşı yaptırmak istemeyenler, serbest dolaşım hakkından muaf mıdır? Ayrımcılık yasağı, sadece aşı olanlar veya test yaptıran vatandaşları kapsayacak nitelikte değildir. Dijital Yeşil Sertifika, tüm Avrupa Birliği vatandaşlarını kapsayan bir düzenleme olacaktır. Bu sebeple aşı olmayanlar, seyahat eden sertifikalı diğer bireyler gibi dolaşım özgürlüğünden faydalanabilecektir. Ancak, uygulamada farklı bir yol izlenecektir. Kişiyi aşı sertifikası yerine, test sertifikası veya COVID-19 bağışıklık sertifikası düzenlenecektir. Bu uygulama yelpazesinin çeşitliliği ile Avrupa Birliği'nin vatandaşlarına somut yeni değerler sunmaya çalıştığı ifade edilmektedir (Lenaers, 2021: par 11). Diğer yandan, bu uygulamanın serbest dolaşımı kolaylaştırmakla birlikte, tam tersine ayrımcılığı derinleştireceğinden endişe edilmektedir. Yani, aşı olanlar ile olmayanlar, enfekte olanlar ve olmayanlar, hatta bağışıklık sağlamış olanlar ve bağışıklığı bulunmayanlar arasında bir ayrımcılık söz konusu olabilecek ve bu sebeple aşı sertifikası, ayrımcılığın birebir garantisini sağlayan bir uygulama aracı olabilecektir (McCollum, 2021).

Covid-19 pandemisi halen ulus-devlet düzeyinde çözülmekte ve devlet otoriteleri bu anlamda yeni stratejiler geliştirmeye çalışmaktadır. Avrupa Birliği genelinde uygulanması planlanan aşı sertifikasına karşı, Avrupa Birliği'ne üye devletlerin kendi geliştirdikleri aşı pasaportu sistemleri de gündemdedir. Örneğin Danimarka tarafından, Coronapas adı altında bir aşı pasaportu uygulaması kamuoyu ile paylaşılmıştır. Coronapas aslında, NemID adlı ulusal sağlık uygulamasının bir parçası olup, hem Avrupa devletleri ile bağlantı içinde hem de uluslararası seyahat için kullanılması planlanmaktadır. Estonya tarafından da, kişinin kaç doz aşı olduğu gibi sağlık bilgilerini içeren QR kodlu dijital sertifika planı kamuoyu ile paylaşmıştır. İsveç, yine benzer bir planı duyurmuştur (BBC, 2021, par:5 ve par:19). Ulus-devlet düzeyindeki bu uygulamalar, zorunlu olmayan seyahatlerin de serbest dolaşım bağlamında normalleştirilme çabalarını göstermektedir. Bireylerin kontrollü bir şekilde hareketliliğinin artırılması, çeşitli ekonomik sorunların çözümüne de büyük katkı sağlayabilecektir.

Dijital Yeşil Sertifika uygulaması ile Avrupa Birliği, üye devletler düzeyinde ayrışan aşı pasaportu uygulamasını tek bir çatı altında toplayabilecektir. Avrupa Birliği'nin bütünleşme yönünde hızla ilerlediği varsayılırsa, sağlık alanında farklılaşmış uygulamaların birliğin siyasi, ekonomik ve sosyal yapısına zarar verebileceği aşikârdır. Bütünleşmeyi sağlayabilmek adına, AB düzeyinde tanınmış geçerli bir aşı sertifikası bu bağlamda önemli görülebilir. Avrupa Komisyonu'nun sunduğu öneri bağlamında, aşı sertifikasında yer alacak kişiye ait sağlık bilgilerinin kişisel veriyi koruma bağlamında ziyaret edilecek olan ülkelerde depolanmayacağı ifade edilmiştir. Gelecek dönemde, ilgili sertifika önerisinin Avrupa Parlamentosu ve üye devletler tarafından onayı beklenmekle birlikte, Avrupa Birliği'nin sertifika için gerekli dijital altyapı düzenlemelerini hazırlaması ve üye devletlerin de dijital aşı sertifikası için gerekli altyapı ve lojistik hazırlıklarını gerçekleştirmesi hedeflenmektedir (Digital Green Certificate, t.y).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Serbest dolaşım, insanlık tarihi boyunca hem teşvik edilen, hem de sıklıkla tartışılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişilerin bireysel planlarını hayata geçirebilmek adına hareketliliğinin sağlanması çeşitli uluslararası belgelere de yansıtılmış ve dolaşım serbestisi, bütün insanları kapsayacak bir hak olarak betimlenmiştir. Günümüzde ise ayrılma hakkı, yerleşme hakkı gibi farklı kavramlarla iç içe kullanılır hale gelmiştir.

Kamu güvenliği ve kamu sağlığı gibi özel durumlar dışında, özellikle de Avrupa Birliği düzeyinde serbest dolaşıma ayrı bir önem verilmiş ve çeşitli kurucu antlaşmalara da yansıtılmıştır. Birliğin ekonomik bütünleşme sürecinde serbest dolaşım, ilk etapta Ortak Pazar'ı oluşturma hedefi ile işçileri kapsamıştır. 1992 yılından sonra ise, Avrupa vatandaşlığı kavramı etrafında şekillenen ve tüm Birlik vatandaşlarını kapsayan yeni bir sürece adım atılmıştır. Kişilerin serbest dolaşımı, Avrupa Birliği'nin siyasi bütünleşmesini sağlama adına da ayrıca önemlidir.

11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen Covid-19, tıpkı tarihteki diğer pandemi örneklerinde olduğu gibi günümüz toplumları nezdinde aynı dönüştürücü ve değiştirici etkiye sahiptir.

2020 yılı boyunca, korona virüsü kontrol altına almak ve bulaşma riskini azaltmak adına ulus-devletler düzeyinde çok sıkı önlemler geliştirilmiştir. Bu önlemler, şüphesiz, serbest dolaşım üzerinde fazlasıyla etkili olmuştur. Serbest dolaşımın kısıtlanması, zaman içerisinde ekonomik ve toplumsal sorunlarla kendini göstermiş ve bu sorunları aşmak adına hem aşı üretim çalışmaları hızlanmış, hem de günümüzde tartışıldığı üzere aşı pasaportu gibi uygulamalar gündeme gelmiştir.

11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından ilan edilen pandemi ile birlikte, Avrupa Birliği'ne üye devletler nezdinde de serbest dolaşımı kısıtlayıcı sıkı kontroller geliştirilmiştir. Haklı olarak, ortada bir kamu sağlığı endişesi bulunmaktadır ve serbest dolaşım, Avrupa Birliği kurucu antlaşmalarında öngörüldüğü üzere kamu sağlığı veya kamu güvenliği endişesi yaşandığı için geçici olarak engellenmiştir. Ancak Avrupa Birliği, dinamik bir yapıdır. Birlik içerisindeki tartışmalar ve

uluslararası gelişmeler bağlamında serbest dolaşımı tekrar canlandıracak yeni önlemler kamuoyu ile paylaşılmıştır. Dijital Yeşil Sertifika önerisi, serbest dolaşımı kolaylaştıracak yeni bir uygulama aracı olarak Avrupa Komisyonu tarafından kamuoyuna sunulmuştur.

Dijital Yeşil Sertifika, henüz yeni bir öneri olmakla birlikte, uluslararası düzende Avrupa Birliği'nin dijital gücünü sağlamlaştırması ve koruması adına önemli bir uygulamadır. Mayıs 2021 itibariyle uluslararası platformlarda aşı tedarik süreci kapsamında belirsizlikler bulunmakta, bu sebeple akademik literatüre aşı diplomasisi ve aşı milliyetçiliği gibi yeni kavramlar da eklenmektedir. Süreç belirsiz ve dinamik bir şekilde ilerlerken Avrupa Birliği tarafından getirilen bu öneri, Avrupa Birliği'nin siyasi bütünleşmesini sekteye uğramadan ilerlemesini kolaylaştıracak, aynı zamanda artan hareketlilik ile birlikte ekonomik, siyasi ve toplumsal canlılık tekrar kazanılabilecektir.

Pandeminin hayatımıza kattığı başka bir kavram ise 'yeni normal' kavramıdır. Yeni normal kavramı, kullanıldığı alana göre kısıtları, alışageldiğimiz eski uygulamalardan bağımsız yeni uygulamaları ve en önemlisi dijital dönüşümü içermektedir. Dijital Yeşil Sertifika, Avrupa Komisyonu'nun önerdiği haliyle, Avrupa Birliği'nin 2019-2024 Dijital Stratejisi ile uyumludur. Aşı sertifikasının dijital platformda erişilebilirliği, QR kod ve dijital imza içermesi, küreselleşen ve dijitalleşen 'yeni normal' düzenimiz bağlamında Avrupa Birliği'nin küresel dijital düzende standartları belirleyen ve geliştiren önemli bir aktör olarak yerini sağlamlaştırabilecektir.

KAYNAKÇA

- AB Başkanlığı (2020). *Avrupa Birliği'nin Tarihçesi*. T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. Erişim Adresi: https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html
- ABGS (2011). *Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma*. T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara, Erişim Adresi: <https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>
- Ağralı, E. ve Yücel, G.Ş. (2015). The Concept of European Citizenship and Its Evolution. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 81-108.
- Bauböck, R. (2009). Global Justice, Freedom of Movement and Democratic Citizenship. *European Journal of Sociology*, 50(1), 1-31. doi:10.1017/S000397560900040X
- BBC (2021). *Covid Passports: What Are Different Countries Planning?*. 26.03.2021, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-56522408>
- Digital Green Certificate (t.y). European Commission Official Website, Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/safe-covid-19-vaccines-europeans/covid-19-digital-green-certificates_en
- Digital Strategy (t.y). A Europe fit for the Digital Age. European Commission Official Website. Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_en
- DGC Proposal (2021). *Proposal for a Digital Green Certificate. Exploratory Memorandum of the European Commission*. EUR-Lex.2021/0071 (COD). Erişim Adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0140&from=EN>
- EMA (t.y). *COVID-19 Vaccines*. European Medicines Agency. Erişim Adresi: <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory/overview/public-health-threats/coronavirus-disease-covid-19/treatments-vaccines/covid-19-vaccines>
- European Commission (t.y). *Why do we need a charter?*. European Commission Official Website. Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/why-do-we-need-charter_en

- Gibson, K. (2008). An Analysis of David Miller's Rejection of Free Movement As a Reason for Open Migration. *Bachelor Degree Thesis in Practical Philosophy*, Advisor: Christian Munthe, Göteborg University, 1-27.
- Gürbüz, N. (2019). Ulusal ve Uluslararası Alanda Seyahat Özgürlüğüne Bakış ve Diğer Temel Hak ve Özgürlüklerle İlişkisi. *TİHEK Akademik Dergisi*, Yıl:2, Sayı:3, 95-126.
- Hosein, A. (2013). Immigration and freedom of movement, *Ethics & Global Politics*, 6:1, 25-37, DOI: 10.3402/egp.v6i1.18188
- Koçyiğit, H. (2011). Yeryüzünde Seyahat Etmenin Kur'anî Boyutu. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı:35. 125-144.
- Lenaers, J. (2021). Digital Green Certificate: Time To Get It Up and Running. *The Parliament Magazine*. Erişim Adresi: <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/digital-green-certificate-time-to-get-it-up-and-running>
- Marzocchi, O. (2020). *Free Movement of Persons. Fact Sheets on the European Union, European Parliament*. Erişim Adresi: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/147/free-movement-of-persons>
- McAdam, J. (2011). An Intellectual History of Freedom of Movement in International Law: The Right to Leave as a Personal Liberty. *Melbourne Journal of International Law*. Vol:12. 1-30.
- McCullum, C. (2021). *Legal Worries on EU's Green Certificate for Covid Travel*. EU Observer, 28.03.2021, Erişim Adresi: <https://euobserver.com/opinion/151678LegalworriesonEU's'greencertificates'for>
- Oberman, K. (2016). Immigration As a Human Right. S.Fine ve L. Ypi (Ed) *Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership* içinde (32-56). Oxford: Oxford University Press.
- OHCHR (t.y). *International Covenant on Civil and Political Rights*. Erişim Adresi: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
- Özcüre, G. (2010). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinin İşgücü Göçü, Serbest Dolaşım ve Sosyal Güvenlik Boyutu. *Journal of Social Policy Conferences*, 0 (52), 189-230. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/889/9878>
- Özcüre, G. (2011). Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Son Gelişmeler Işığında Avrupa Birliği'nde Türk İşgücünün Serbest Dolaşımı: AT İşgücüne Sağlanan Dolaşım Hakları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 53(2). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/809/8774>
- Pratt, S.F. ve Levin, J. (2021). Vaccines Will Shape The New Geopolitical Order. *Foreign Policy*. Erişim Adresi: <https://foreignpolicy.com/2021/04/29/vaccine-geopolitics-diplomacy-israel-russia-china/>
- Press Release (2021). *Coronavirus: Commission Proposes A Digital Green Certificate*. European Commission. 17 Mart 2021. Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_1181
- SBB (2001). *Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı*. Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü. Erişim Adresi: https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Avrupa_Birligi_Temel_Haklar_Sarti%E2%80%8B.pdf
- Seçkiner, M.H. (2020). Seyahat Özgürlüğünün Anlamlandırılması Bağlamında Seyahat Kavramının Kur'an-ı Kerim Perspektifinden Analizi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22/42, 511-538.
- TEC (t.y). *Treaty Establishing the European Economic Community*. T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Erişim Adresi: https://ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_3_antlasmalar/1_3_1_kurucu_antlasmalar/1957_treaty_establishing_eec.pdf
- TEU (1992). Treaty on European Union, Office for Official Publications of The European Communities, Luxembourg, ISBN 92-824-0959-7, Erişim Adresi: https://europa.eu/european-union/sites/default/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf
- TFEU (2012). Consolidated Version of Treaty on the Functioning of The European Union. *Official Journal of The European Union. EUR-Lex*. Erişim Adresi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>
- United Nations (t.y). *Universal Declaration of Human Rights*. Erişim Adresi: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>